

Міністерство освіти і науки України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2018

Редакційна колегія:

- Сверлюк Я.В.**, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;
Павелків Р.В., доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;
Пелех Ю.В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з **науково-педагогічної та навчально-методичної роботи**;
Вербець В.В., доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту соціології Рівненського державного гуманітарного університету;
Mirosław Dymon Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski wydział muzyki;
Лісова С.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;
Малафік І.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;
Дем'янчук О.Н., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;
Потапчук Т.М., доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Шевчук С.І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва;
Цюлюпа С.Д., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Крижановська Т.І., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Сверлюк Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Буцяк В.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Прокопович Т.Ю., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Радковська Л.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Филипчук М.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 22.02.2018 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2018. – Вип. 4. – 396 с.

ISBN 978-966-416-550-8

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Бурчак І.С.</i> Діагностика сформованості ціннісних орієнтацій майбутніх керівників дитячим ансамблем спортивно-бального танцю.....	6
<i>Іванова Л.І., Іванова Т.В.</i> Особливості початкового етапу фортепіанної підготовки учнів музичних шкіл.....	13
<i>Сверлюк Л.І., Куніцька І.В.</i> Теоретичні основи формування гуманних взаємин у дитячому хоровому колективі.....	19
<i>Лужна Л.М., Радковська Л.М.</i> Робота над поліфонічними творами з учнями-піаністами ДМШ (на прикладі "Нотного зошити А. М. Бах").....	26
<i>Матвійчук А.В.</i> Роль естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок майбутніх вчителів музичного мистецтва.....	32
<i>Наулік Н.В.</i> Розвиток навчального інтересу учнів-початківців в класі фортепіано.....	38
<i>Никон О.К., Остапчук М.М.</i> Формування мотивації вдосконалення виконавських навичок у самостійній роботі студентів.....	45
<i>Павлішин Н.В.</i> Музичний розвиток підлітків в умовах інтеграції мистецтв.....	53
<i>Пальоха О.А.</i> Роль задатків і здібностей у професійній музичній діяльності.....	60
<i>Піддубник В.Г., Якимчук С.Н.</i> Проблеми концертного хвилювання співаків творчого колективу.....	68
<i>Прокопович Т.Ю.</i> Педагогіка музична і музейна: сучасні тенденції взаємодії.....	74
<i>Сверлюк Я.В.</i> Методологічні підходи професійної підготовки диригента оркестрового колективу.....	80
<i>Симончук Т.Д.</i> Роль естрадної пісні у формуванні вокальної культури підлітків.....	89
<i>Радковська Л.М., Цибульська С.Ю.</i> Використання новітніх технологій на уроках музичного мистецтва в ЗОШ.....	95
<i>Тетєнєва Н.О.</i> Форми та методи розвитку музичних здібностей на уроках сольфеджіо в ДМШ.....	101
<i>Турчин Г.П.</i> Художні завдання диригента оркестру в роботі над музично-виразовими засобами.....	107
<i>Ужинський М.Ю., Капітанець Л.М.</i> Студія електронної музики як творча майстерня музиканта-інструменталіста.....	117
<i>Фарина Н.П.</i> Концертно-виконавська діяльність студентів-вокалістів: педагогічний аспект.....	124
<i>Федачко І.Б.</i> Еволюція педагогічних поглядів на процес роботи над музичним твором.....	131
<i>Хуан Ханьцзе.</i> Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музики до сценічного партнерства.....	138
<i>Цюлюпа С.Д., Цюлюпа Н.Л.</i> Педагогічні принципи викладання фахових дисциплін зі спеціальності "Музичне мистецтво".....	144

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Mirosław Dymon. Kształtowanie zainteresowań i umiejętności muzycznych dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym</i>	151
<i>Блищук Н.В. Творча майстерність піаніста-концертмейстера дитячого хору</i>	164
<i>Буцяк В.І., Турко Н.С. Культурологічні засади появи та функціонування музичних інструментів</i>	170
<i>Власюк О.П. Спадщина українського мистецтва в історичній ретроспективі</i>	178
<i>Трачук Л.Д., Гаврилюк С.В. Тульчинське училище культури в мистецькому житті Поділля</i>	189
<i>Галаган В. Технологічні основи колективного виконавства</i>	195
<i>Дзвінка Р.І. Творчий доробок Михайла Тимофіїва в контексті еволюції сопілкового виконавства</i>	204
<i>Димченко С.С. Проблеми становлення та розвитку диригентського мистецтва: здобутки і перспективи</i>	210
<i>Krous O.P., Pryt K.O. Folklor of Volyn Polissya as an important factor of formation of national self-identity of future music teachers</i>	220
<i>Крусь О.П. Регіональний музичний фольклор – інтегральна частка духовної скарбниці нації</i>	226
<i>Островська Г.Б. Творчий портрет Лідії Сергіївни Костянець</i>	232
<i>Петричук О.В. Історико-культурні передумови формування специфікацій стилю в музиці</i>	241
<i>Симончук І.А. Даюк Ж.Ю. Артистично-театральні аспекти виконавського мистецтва у творчості провідних українських баяністів</i>	248
<i>Сташук О.А. Творчо-педагогічний феномен Олександра Панасовича Довгалока</i>	254
<i>Столярчук Б.Й. Збирач народних пісень Рівненщини Петро Степанюк</i>	262
<i>Ускова А. Обряд випікання весільного короваю у селі Колом'є Славутського району Хмельницької області</i>	266
<i>Филичук М.С. Бас-гітара в культурно-мистецькому просторі: генеза, розвиток, сучасний стан</i>	275
<i>Франчук Д. Історія та народнопісенна творчість села Самчики (Старокостянтинівського району Хмельницької області)</i>	283
<i>Цапун Р.В. Українська традиція святкування масниці та відтворення обрядодій в студентському середовищі</i>	293
<i>Черніско В.А. Творчий доробок Євгенії Родзь через призму історії та спадкоємності</i>	299
<i>Шереток Р.М. Мистецьке наповнення інтер'єру культових споруд ордену кармелітів на Волині (за матеріалами праць Т. Стецького і Я. Гіжицького)</i>	306
<i>Шихова Г.І. Зародження та розвиток української музичної освіти у XVI-XIX ст.</i>	314
<i>Радковська Л.М., Яцук І.І. Сучасна бандура: новий статус академічного і професійного інструменту</i>	320

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Кардаш (Гергелюк) В.В.</i> Розвиток емоційної сфери дітей з особливими потребами засобами музичного мистецтва	325
<i>Грабiк Н.В.</i> Методи творчого самовираження учнів у вокально-хоровій роботі загальноосвітніх навчальних закладів	329
<i>Гумiнська О.О.</i> Науково-методичні засади самовираження учнів у музичній діяльності	334
<i>Гурин А.В.</i> Інструментальне музикування на уроках музичного мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі	338
<i>Карманюк Ю.В., Григорчук І.С.</i> Музичний фольклор в системі засобів музичного виховання молодших школярів	345
<i>Клець Т.</i> Розвиток техніки диригування у студентів музично-педагогічних спеціальностей	350
<i>Крет М.В.</i> Музика та її морально-виховні функції у процесі становлення особистості	357
<i>Лукащук О.І.</i> Роль мистецтва у професійному становленні майбутнього вчителя музики	362
<i>Крижановська Т.І., Оксенчук Д.Ю.</i> Розвиток виконавської культури учня-баяніста за методикою Петра Серотюка	370
<i>Пастушенко Л.А.</i> Принципи і підходи виховання естетичних смаків майбутніх учителів музичного мистецтва	379
<i>Пастушенко А.С., Гарбуз Т.В.</i> Вища школа в системі національно-патріотичного виховання молоді на кращих зразках народної пісенної творчості	386
Про авторів	393

етапе: теорія, методологія, практика. – М.: НИИ искусствоведения, 1990. – С.103-112.

5.Ляшенко І.О. Советская музикальна культура і соціалістический образ життя // Музикальне мистецтво і формування нового людини. – К.: Муз. Укр., 1982. – С. 18 – 23.

6.Ортега-и-Гассет Х. Естетика. Філософія культури. – М.: Искусство, 1991.- 588 с.

7.Рудницька О.П. Основні суперечності філософії мистецької освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1998. – № 5. -С. 54 -63.

8.Торшилова Е.М., Морозова Т.В. Развитие эстетических способностей детей 3 – 7 лет (теория и диагностика).- Деловая Книга, 2001.- 141 с.

УДК 786.8

Крижановська Т.І., Оксенчук Д.Ю.

РОЗВИТОК ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ УЧНЯ-БАЯНИСТА ЗА МЕТОДИКОЮ ПЕТРА СЕРОТЮКА

Анотація. В статті розглянуто практичні аспекти розвитку виконавської культури учня-баяниста на основі методичних ідей Петра Серотюка.

Ключові слова: виконавська культура, методика роботи з учнем-баянистом, педагог-баянист П. Ф. Серотюк.

Аннотация. В статье рассмотрены практические аспекты развития исполнительской культуры ученика-баяниста на основе методических идей Петра Серотюк.

Ключевые слова: исполнительская культура, методика работы с учеником-баянистом, педагог-баянист П.Ф.Серотюк.

Annotation. In the article the practical aspects of development of the performance culture of student-bayanist on the basis of methodical ideas of Peter Serotyuk are considered.

Key words: performing culture, method of work with the pupil-bayanist, pedagogue-bayanist.

Постановка проблеми. Нові реформаційні закони України ХХІ століття наголошують на необхідності постійного вдосконалення якості освіти. Цей процес має відбуватись шляхом впровадження інноваційності та збереження кращих традицій, утвердження універсальних цінностей. Саме до таких загальнолюдських культурних вартостей належить музичне виконавство як провідна умова функціонування музичного мистецтва. Орієнтація на кращі зразки світового музичного виконавства є важливим напрямом музичного розвитку молоді. В центрі нашої уваги – процес музичного виховання учнів-баяністів дитячих музичних шкіл. Баян –

музичний інструмент, який набув широкої популярності серед учнів ДМШ. Пройшовши досить короткий історичний шлях, він міцно зарекомендував себе завдяки особливій багатотембровій виразності. Тому питання якості підготовки учнів-баяністів, зокрема рівня їх виконавської культури – показника результативності навчального процесу, є актуальним на сучасному етапі позашкільної допрофесійної музичної освіти.

Метою запропонованої статті є висвітлення методичних аспектів розвитку виконавської культури учнів ДМШ в класі баяну.

Аналіз досліджень. Виконавська діяльність є предметом досліджень в галузі психології, педагогіки, музикознавства. Зокрема, широко відомі наукові праці Л. Бочкарьова, Л. Гройсмана, В. Петрушина, Г. Ципіна, що стосуються психології музичного виконавства. Вагомими є напрацювання з теорії музичного виконавства (Л. Алексєєва, Л. Баренбойм, А. Душний, Г. Коган). Дещо менше спостерігаємо наукових інтересів до проблем методики виховання учня-баяніста (М. Давидов, Ф. Ліпс, А. Семешко П. Серотюк, Н. Якимець). Водночас в практиці виховання інструменталістів спостерігаються суто технічні виконавські орієнтири навчання. Відповідно проблема розвитку виконавської культури учня-баяніста в цілісному вигляді вирішується обмежено.

Виклад матеріалу. В центрі нашої уваги знаходиться особистісний феномен – виконавська культура баяніста-початківця. Обґрунтуємо зміст та структуру даного поняття. Як засвідчує філософська наука, дефініція "культура" (лат. cultura – догляд, освіта, розвиток – землеробська праця) досить широка та багатоаспектна. У сучасних словникових виданнях наводять 6 визначень даного терміну, зокрема у широкому та вузькому, суспільному та особистісному сенсах. Зокрема, її визначено як "сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом історії;... рівень, ступінь досконалості якої-небудь галузі господарської та розумової діяльності" [4, с.596]; "матеріальні та духовні надбання, комплекс інтелектуальних та емоційних рис суспільства, що включає в себе не лише різні мистецтва, а й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій, вірувань" [15, с.104]. Вперше це слово було зафіксоване в праці Марка Порція Катона Старшого "De agri cultura" (III ст. до н. е.) Як науковий термін "культура" з'явилася у XVIII ст. він позначав систему знань, вірувань, звичаїв, правил, законів та ін. що, засвоюються людиною-членом суспільства Отже, етимологічне походження свідчить про зв'язок терміну з активною, перетворюючою діяльністю людини, спрямованою на оточуючий світ а також на себе, тобто розвиток освіченості, вихованості та ін. особистості. Особистісна культура має найтісніший зв'язок з активною, перетворюючою діяльністю людини, спрямованою на опанування культури суспільства, її перетворення в індивідуальну, зокрема в освіченість, вихованість.

Серед численних (більше 250) визначень поняття "культура" виділяються дві основні концептуальні лінії. У першій сутність культури виявляється в процесі саморозвитку людини, у розгортанні та реалізації її потенцій, її сутнісних сил. В другій культура розуміється, як спосіб людської діяльності, спосіб опанування людиною світу [2, с.160]. Отже, культура є тією сферою, в якій розвивається сутнісний потенціал особистості, створюються умови для самореалізації, тобто творення себе та суспільної культури. Такий особистісний розвиток забезпечує освіта, що за визначенням ЮНЕСКО є "процесом та результатом удосконалення здібностей та поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання" [5, с.241].

Так результатом індивідуального розвитку в умовах музичної освіти є музична культура, тобто рівень музичної обізнаності та вихованості особистості, зокрема субкатегорія "виконавська культура". Зміст останньої сьогодні активно досліджується (О. Андрейко, В. Білоус, М. Давидов, Лі Данься, А. Михайлюк, А. Семешко та ін.). Наприклад, А. Семешко стверджує, що вона являє собою вміння виконавця передати музично-образний зміст твору слухачеві за допомогою музичного інструменту та засобів музичної виразності [12, с.57]. Згідно позицій Н. Згурської, А. Михайлюк виконавська культура є динамічним інтегративним утворенням, що передбачає здатність розкривати, відтворювати в процесі інтерпретаторської діяльності зміст музичного твору та доносити його до слухачів у художньо досконалії формі [8, с.59-60]. В роботі Лі Данься міститься тлумачення, яке, на нашу думку, є універсальним і може проектуватись зокрема на особистість музиканта-виконавця: "Виконавська культура майбутнього вчителя музики – це багатовимірне, комплексне поняття, сукупність якостей внутрішньої музичної культури людини і музично-творчої діяльності" [10, с.31]. На думку О. Андрейко, виконавська культура у професійному контексті є здатністю особистості музиканта свідомо засвоювати, формувати, збагачувати професійну цінність для підвищення ефективності музично-виконавської діяльності [1, с.60].

Щодо структури виконавської культури, то позиції сучасних дослідників в цілому перегукуються, переважно виділяються дві її підсистеми: виконавської практики та виконавської свідомості. Наприклад, вище згадуваний науковець Лі Данься передбачає наявність у виконавській культурі музично-виконавської діяльності як прояву людської активності у сфері практичного опанування цінностей музичної культури; музично-виконавської свідомості як способу ставлення до музики [10, с.31]. А. Михайлюк виділяє мотиваційно-потребовий; когнітивно-інформаційний; операційно-технологічний; творчо-діяльнісний компоненти [11, с.8-9]. Вище наведені позиції а також аналогія із структурою поняття "художня культура" [9, с.7-8] дозволили нам передбачити інформаційну, емоційно-вольову, діяльнісну складові виконавської культури учня-баяніста (див. табл. 1).

Структурні складові виконавської культури учня-баяніста

Табл. 1

Інформаційна	Емоційно-вольова	Діяльнісна
<ul style="list-style-type: none"> • Особливості особистого музичного сприймання, розуміння, запам'ятовування; • музичні знання як основа музично-виконавської грамотності, їх сформованість, засвоєність, системність; • здатність до переосмислення та застосування отриманих знань; • музичні інформованість, грамотність, кругозір, ерудованість. 	<ul style="list-style-type: none"> • Інтерес до виконавської діяльності як важливий мотив навчання; • потреба у виконавському самовираженні як рушійна сила музичної активності; • емоційна реакція на музичне мистецтво, музичні студії; • емоційна виразність у виконавстві; • емоційна стабільність в умовах концертного виступу; • засвоєння музично-виконавських ціннісних орієнтацій; • формування позитивного ставлення до виконавства; • свідома саморегуляція виконавської діяльності, здатність досягати поставленої мети, переборювати перешкоди. 	<ul style="list-style-type: none"> • Задатки та здібності (музичні та виконавські); • музично-виконавські (координаційні, технічні, художні) навички та уміння; • творчі (наслідувальні, варіаційні, інтерпретаційні,) навички та вміння; • уміння використовувати музичні знання в нових ситуаціях; • аналітичні, синтезуючі (мисленеві) навички та уміння; • навички самостійної навчальної, виконавської діяльності.

Проблемою підготовки баяністів в умовах дитячих музичних шкіл сьогодні переймаються чимало вітчизняних та зарубіжних педагогів (М. Давидов, Н. Пальчевська, А. Семешко). Прикладом відданого багатолітнього служіння професії викладача-баяніста є Заслужений артист України Петро Федорович Серотюк. – вихідець з Чернівецького краю, де народився 30 травня 1943 року в селі Шебутинці Сокирянського району. Працював учителем співів і викладачем музичних шкіл у Чернівецькій, Донецькій, Харківській областях, у смт. Фрунзе (Молдова). З 1984 р. працює на батьківщині, у Сокирянській музичній школі. Окрім педагогічної Петро Федорович займається видавничою справою як музичний редактор у видавництві "Навчальна книга – Богдан". Він підготував до друку понад 40 репертуарних збірок, до яких увійшли твори відомих майстрів баянно-акордеонної музики В. Зубицького, В. Власова, В. Золотарьова та ін.

Особливим є музично-педагогічний здобуток П. Ф. Серотюка – вдосконалення методики навчання гри на баяні та створення відповідно до неї навчальних посібників для музичних шкіл: "Хочу быть баянистом" (1994), "Баян відкриває світ музики" (2003), "Баян. Перша зустріч. Школа гри" (2008) та ін [14]. Сьогодні П. Серотюк широко популяризує свої

методичні здобутки: географія виступів митця та його учнів охоплює Україну, Росію, Польщу, країни Прибалтики. В центрі нашої уваги – методичні ідеї П. Ф. Серотюка, зокрема їх потенціал щодо розвитку виконавської культури баяніста-початківця.

Мета музичного виховання в класі баяну, згідно позиції автора зазначеної методики, полягає у різнобічному музичному розвитку учнів ДМШ: активізації їх пізнавального інтересу, творчого потенціалу, розширенні музичного кругозору, розвитку художнього смаку юних музикантів. Отже, педагог передбачає не тільки технічне оволодіння інструментом, як засобом самовираження особистості, але і розвиток особистісної музичної, зокрема, виконавської культури.

В основу педагогічного досвіду П. Серотюка покладено як загальні дидактичні принципи: системність, поступовість, наступність, рух від простого до складного, відповідність віковим особливостям; так і принципи мистецької педагогіки: зв'язку з національними традиціями, інтегративності, емоційної спрямованості, творчості, цілісності (єдності навчальних, розвивальних та виховних цілей) тощо. Вважаємо, що дана методика завдяки своїй універсальності та гнучкості може результативно служити розвитку виконавської культури учня-баяніста. Доведемо це практичними прикладами з нашого досвіду.

Як зазначалось вище, музичні знання – це основа виконавської грамотності музиканта. Тому кожне заняття баяну покликане збагачувати музичну інформованість учня, сприяти засвоєнню, систематизації його знань, розвитку здатності щодо їх використання у виконавській діяльності. В одній із своїх праць П. Серотюк наголосив, що "володіння музичною культурою – це необхідна річ для розуміння музики" [3, с.20]. Тобто, окрім знань, що безпосередньо стосуються обраного твору: тексту, жанру, автора, дуже важливим є збагачення музичного кругозору учня на основі зазначених інформаційних констант, а також його слухового досвіду. Наприклад, починаючи роботу над п'єсою для 1 класу "Полька" А. Іванова, ми розповідаємо "Казку про музиканта-чарівника", який грав на дивному інструменті, що дихав, немов потужний вітер, гарчав як хижий звір, цвірінкав як райський птах. Цей музичний інструмент перетворював похмурих людей на веселих, мовчазних на співаючих, хворих на здорових, сонних на бадьорих, рухливих. Із закритими очима (щоб нічого не відволікало) учень слухає вище вказаний баянний твір у виконанні викладача і пластично відтворює настрій п'єси. Як правило, діти виконують танцювальні рухи, тобто відбувається імпровізований танець у супроводі баяну. Ми пояснили, що прозвучала полька – веселий, радісний пустотливий танець, який народився у Чехії, і змусив танцювати весь світ. "Полька" означає "півкрок", і дійсно, швидкий темп не дозволяє робити танцюристу великі кроки, в танці переважають стрибки та короткі кроки-підскоки в розмірі $\frac{2}{4}$. Елементарні полькові рухи рук, ніг, корпусу, голови

учня є своєрідною пластичною співтворчістю дитини, її входженням в образний світ даного твору, першим кроком до його виконавської інтерпретації. Крім цього, запропоновані вчителем рухи виконують роль ритмічного вправлення, фізкульт-хвилинки, гімнастики баяніста, що у свою чергу позитивно впливає на діяльнісну складову виконавської культури учня. В якості самостійної роботи пропонується пошук різнонаціональних варіантів цього танцю. Прослуховування та аналіз знайдених зразків розширює обізнаність юного баяніста стосовно окремих засобів виразності та можливих варіантів виконання цього жанру, розвиває індивідуальне музичне сприймання тощо.

Впливаючи на емоційну складову юного баяніста, П. Серотюк приділяє особливу увагу питанню цікавого, технологічно доцільного репертуару. "Музика, яка розучується, повинна подобатися, викликати живий, безпосередній відгук", – зазначає він [6, с.35-36]. Справді, коли учні виконують ті твори, які їм до вподоби, то потрібний виконавський результат можна досягаться значно швидше. Твори, дібрані та системно укладені педагогом у вище згаданих збірниках, вирішують педагогічні завдання, відповідають віковим особливостям дітей, є для них принадними та цікавими. Наприклад, запропонована педагогом французька пісня "Ганець качат" для дуету баяністів відома учням з дошкільного дитинства. Тому до цього твору ми повертаємось неодноразово, використовуючи як основу для гри по слуху, варіювання супроводу, створення підголосків. Петро Федорович вважає, що підбір мелодій на слух доцільно починати тоді, коли учень освоїв початкові навички управління міхом, елементи постановки рук та основи орієнтації на клавіатурах [13, с.5]. Корисними для початківців є елементарні мелодії такі як "Щедрик", "Дударик", "Іде, іде, дід" та ін. Зручно "лягає" на баянну клавіатуру, тому швидко підбирається учнями пісня "Неприємність цю ми переживемо" А.Хайта, В.Савельєва із м/ф "Літо kota Леопольда". Отже, йдучи методичною дорогою Петра Федоровича, працюючи над емоційною складовою виконавського розвитку баяніста, ми практикуємо такі форми роботи як підбір на слух улюблених мелодій, нескладні ансамблі початківців та більш досвідчених дітей-баяністів, створення ритмічного акомпанементу на елементарних музичних інструментах (відтворення метро-ритму, виконання органного пункту, елементарного остинато тощо).

Розвиваючи емоційну складову виконавської культури учня-баяніста, ми звернули особливу увагу на стимулювання навчального інтересу учнів, оскільки інтерес, є однією з базових емоцій людини а також потужним мотиваційним засобом її розвитку. Він виражається у позитивно-емоційному ставленні до об'єкта, бажанні пізнати його. Задля його формування та збагачення ми використовували наступні методи: драматизації, дидактичної гри, загадки, "музичної подорожі", "музичної маски", музичної казки та ін. Наприклад, під час роботи над п'єсою

Д. Кабалецького "Труба і барабан", діти відтворювали провідні теми-образи на уявних музичних інструментах, шляхом вокалізації, створення вербального діалогу (метод драматизації, гра "Чий голос?", "Музична маска"), загадували загадки на тему "Музичні інструменти". Також здійснили "подорож" до наших далеких прашурів, які ще не знали сучасних барабану та труби, але грали на їх предках – тростинах, рогах тварин, великих мушлях, на дерев'яно-шкіряних литаврах. Іншим разом "музична подорож" привела учнів на Запорізьку Січ (слухання Вступу до 3 дії опери "Тарас Бульба" М. В. Лисенка), де труби та барабани скликали козаків на вибори кошового, супроводжували у бойових походах.

На уроках баяну в ДМШ постійно здійснюється вплив на діяльнісну складову виконавської культури учня, триває формування і розвиток виконавських навичок. Сюди входять аспекти постановки баяніста, звуковедення, артикуляції міхом, виконавської техніки та ін. Кожен із цих елементів є дуже важливим, адже правильна посадка – це опора інструменту і зручне, дієве положення руки, від якого залежать технічні можливості учня. Безперечно, єдино і незмінною постановкою рук баяніста бути не може, адже в процесі виконання музичного твору вона обов'язково змінюється. Наскільки треба заокруглити пальці, де і як їх поставити – залежить від руки виконавця: її розміру, довжини пальців та від конкретного виконуваного твору [12, с.57].

Проте загальні норми мають бути твердо засвоєні початківцем вже з перших занять. Наприклад, в процесі формування правильної посадки учня-баяніста ми використовуємо наступні образні паралелі, художні порівняння: "ти повинен сидіти, неначе з тебе малюють картину"; "уяви, що ти й інструмент – одне ціле". Досить ефективними виявились образні паралелі "баяніст-двієчник", "чудовий баяніст", "забудькуватий баяніст", "старенький баяніст" та ін.

Володінням міхом – це основа виконавської майстерності. Над цим робота починається в музичній школі і продовжується у вищих навчальних закладах. Небайдужий до цієї проблеми й П. Серотюк. У своїй праці "Школа гри" він пропонує комплекс звукозображальних картин-вправ для міховедення "Шум моря", "Поривчастий вітер", "Чих-пих". Ми їх доповнили вправами "Дихання океану", "Баян-заїка". "Баян співає".

Окрім вміння володіти міхом зазначені вправи розвивають асоціативне мислення та уяву маленького виконавця. Вже на початковому етапі постає завдання адекватності образного змісту, образної вправи та артикуляції міхом. Наш досвід засвідчує, що прийшовши в музичну школу учні відразу хочуть грати на інструменті. І для того, щоб поєднати "приємне з корисним" саме в донотний період, ми застосовуємо такі вправляння, а учні-початківці реагують на них задоволенням та бажанням.

На одному з майстер-класів у Рівному П. Серотюк розповів, що його учні-початківці спочатку вчать грати на сопілці, а згодом вони сідають за

баян. Пояснив, що сопілка фізично легший інструмент, ніж баян, навчившись слухати одноголосний інструмент, учням буде легше підкорятись баян. У класі баяну в школі мистецтв м. Острога Рівненської області ми практикуємо музикування на елементарних інструментах, зокрема бубнах, трикутниках, металофонах в супроводі баяну. Вважаємо, що ритм це основа музичного виконавства, і такі попередні форми музичного виконавства, позитивно впливають на розвиток музичних здібностей а також впливають на формування навичок музичного супроводу.

П. Серотюк вважає, що ефективним напрямом розвитку виконавської культури учня-баяніста є часті концертні виступи, тобто збагачення його концертно-виконавського досвіду. Вони сприяють формуванню звички виступати перед аудиторією, доланню так званого "психологічного бар'єру", вдосконалюють волю баяніста. Саме тому у Школі мистецтв м.Острог щороку відбувається "Концерт цікавої п'єси". В його програму входять відома кіно-музика, твори улюблених гуртів, інколи звучать навіть власні композиції юних талантів, наприклад, Кулиба В. (4 клас), п'єса "Зимовий день", Данилюк Г.(1 клас) "Мамин вальс". Крім цього ми практикуємо міні-концерти, рекламні виступи учнів у загальноосвітніх школах району, інших установах. концерти учнів класу для батьків. Особливо результативними є методи "фонограми", "відеоролику", "стороннього погляду", тобто здійснення аудіо- та відеозаписів (на телефон, планшет) гри учня з наступним прослуховуванням, переглядом, аналізом, самооцінкою та самокритикою.

Окремо зупинимось на особливостях реалізації П. Серотюком принципу наступності та системності в методиці виховання баяніста, описаній у своєму посібнику "Баян. Перша зустріч. Школа гри" (2008 рік). Так матеріал І-ІІ розділів включає в себе різні гімнастичні вправи, які сприяють звільненню рук учня, їх правильній постановці, посадці баяніста. Також подаються дидактичні вправи-ігри (на ведення міха, гру окремо кожною рукою, опанування клавіатури, розвиток метро-ритмічні уявлень). Ці завдання автор радить виконувати за допомогою методу "гра з рук" або "роби як я", наголошуючи, що в донотний період навчання це природньо, доступно і ефективно, адже саме природою в людині закладений задатки до наслідування [13, с.18]. III-IV розділи присвячені вивченню нотної грамоти, читанню ритмічних малюнків. Рекомендуються прийоми простукування ритму слів, рухи під час слухання музики. Відбувається формування навичок ансамблевої гри, пропонуються відповідні твори: К. М'ясков "Ведмедик", А. Томазі "Вальс цуценят". У V розділі систематизовано матеріал на розвиток звуковисотних ладових уявлень. Це різні вправи та п'єси, які П. Серотюк радить вивчати за методом відносної сольмізації З. Кодая, що, на думку автора, допоможе розвинути слухові здібності учнів, інтегрувавши елементи методики викладання сольфеджіо в курс баяну. Починаючи з VI розділу передбачається розширення уявлень учня про мажорні та мінорні лади. Тут

міститься рекомендований перелік народних пісень для підбирання мелодій та акомпанементу на слух. У VII розділі Серотюк П.Ф. радить вводити поліфонічні твори, адже, на його думку, якщо роботу над розвитком поліфонічного слуху вести з першого року навчання, то в старших класах музичної школи та в музичному училищі проблем в роботі над поліфонією не буде [13, с.55]. У VIII розділі поданий репертуар для підбору мелодій по слуху, це переважно українські народні пісні. IX та X розділи містять рекомендації щодо розвитку навичок транспонування. Два останні розділи містять аплікатурні додатки до мажорних та мінорних гам.

Отже, запропоновані педагогом П.Серотюком практичні підходи щодо виховання учня-баяніста вже на початкових етапах реалізації сприяють формуванню його виконавської культури у таких структурних складових як інформаційна, емоційно-вольова, діяльнісна. Базуючись на принципах руху від простого до складного, наступності, системності, індивідуального підходу, національної спрямованості, активності вихованця, залучаючи до навчального процесу цікавий дітям репертуар, використовуючи нетрадиційні форми роботи в класі баяну (гра на сопілці, рухи під музику, музикування, сольмізація), педагог П. Ф. Серотюк прагне зробити так, щоб гра на баяні сприяла різнобічному музичному розвитку учнів.

Література

1. Андрейко О. Методологічні основи формування виконавської культури скрипаля / О. Андрейко // Мистецтвознавство. – 2014. – с.62-68.
2. Афанасьев Ю.Л. Социально-культурный потенциал художественной деятельности.-Львов: Свит,1990.-160с.
3. Брайнін В.Тіні на стіні або нариси можливого підходу до розвитку музичного мислення у дітей /В.Брайнін//Музична педагогіка та виконавство. Збірник статей /Упоряд. Серотюк П. Ф.; за заг.ред. Семешка А. А. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.-С. 19 – 22.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад і головн. Ред. Т.В.Бусел.- К.; Ірпінь: ВТФ: "Перун"2005.- 1728с
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник /С.У.Гончаренко.- К.: "Либідь", 1997.-376 с.
6. Дорохін В. До проблеми артикулювання в музично-виховному процесі /В.Дорохін //Музична педагогіка та виконавство. Збірник статей /Упоряд. Серотюк П. Ф.; за заг.ред. Семешка А. А. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.-С. 35-36.
7. Завірюха В. Міхові прийоми у творах для баяну /В.Завірюха //Музична педагогіка та виконавство. Збірник статей /Упоряд. Серотюк П. Ф.; за заг.ред. Семешка А. А. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009.-С. 42-56.
8. Згурська Н. М. Зміст, сутність та структурні компоненти музично-виконавської культури майбутнього вчителя /Н.М.Згурська //Наука і сучасність. Зб. наук. праць.Вип. 2. – Ч. 1. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 1999. – С. 59-60.
9. Крижановська Т. І. Методика комплексного розвитку художньої культури молодших школярів на уроках музики: науково-методичний посібник / Т. І. Крижановська.- Рівне. 2001.-106с.

10. Лі Данься Теоретичні основи формування виконавської культури майбутнього вчителя музики || Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя: Психолого-педагогічні науки. – 2013. – № 1.- С. 29 – 31 С. 31

11. Михайлюк А. М. Формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва / А. М. Михайлюк Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.- Київ – 2014.- 22 с.

12. Семешко А. А. Виконавська майстерність баяніста. Методичні основи: Навчальний посібник.– Тернопіль: Навчальна книга – Богдан,2009. – 144с.

13. Серотюк П. Ф. Баян. Перша зустріч. Школа гри / П. Ф. Серотюк. – Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2008. – 120 с.

14. Серотюк Петро Федорович [електронний ресурс].- режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Серотюк_Петро_Федорович

15. Шестопал Р.Д.Словник-довідник з культурології /Р.Д.Шестопал.- Вінниця, ПП "Нова книга", 2007.-184с.

УДК 378.041-05

Пастушенко Л.А.

ПРИНЦИПИ І ПІДХОДИ ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті висвітлено теоретичні підходи, тенденції і принципи виховання естетичних смаків майбутніх учителів в умовах реформування національної освіти України.

Ключові слова: естетичні смаки, підходи, тенденції, принципи.

Аннотация. В статье освещены теоретические подходы, тенденции и принципы воспитания эстетических вкусов будущих учителей в условиях реформирования национального образования Украины.

Ключевые слова: эстетические вкусы, подходы, тенденции, принципы.

Annotation. In this article theoretical approaches, tendencies and principles of the training of the aesthetical tastes of the coming teachers in the conditions of the reformation of the national education in Ukraine are elucidated.

Key words: aesthetic tastes, approaches, tendencies, principles.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань в умовах реформування національної освіти України є підготовка нової генерації фахівців, здатних до професійної само- реалізації в ринкових умовах, підвищення їхньої загальної продуктивної діяльності. Відтак особливої значущості набуває проблема створення у процесі навчання майбутніх учителів таких умов, які б сприяли розкриттю творчих здібностей, формуванню готовності до вільного продукування ідей і реалізації їх у кінцевому продукті діяльності.

Наукове видання

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Відповідальні за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович
Шевчук Степан Іванович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 23.03.2017 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 23,02. Наклад 100 пр. Зам. 18.
Видавництво «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».